

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

29 maja 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Marcin Łochowski (przewodniczący)

SSN Agnieszka Jurkowska-Chocyk

SSN Maciej Kowalski (sprawozdawca)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 29 maja 2024 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej Bank spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi
z 15 listopada 2021 r., I ACa 79/21,
w sprawie z powództwa J. G. i J. G.1
przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.
o zapłatę,

- 1. oddala skargę kasacyjną;**
- 2. zasądza od Bank spółki akcyjnej w W. na rzecz J. G. i J. G.
po 1350 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

Agnieszka Jurkowska-Chocyk

Marcin Łochowski

Maciej Kowalski

Wyrokiem z 9 listopada 2020 r. Sąd Okręgowy w Łodzi zasądził od Bank S.A. z siedzibą w W. na rzecz J. G. i J. G.1 95 237,30zł z odsetkami za opóźnienie od 5 czerwca 2020 r. do dnia zapłaty oraz 6417 zł zwrotu kosztów postępowania (pkt 1.), oddalił powództwo w pozostałym zakresie (pkt 2.) i rozstrzygnął o kosztach procesu (pkt 3.).

Sąd ten ustalił, że 9 grudnia 2005 r. powodowie zawarli umowę o kredyt hipoteczny z Bankiem S.A. (poprzednikiem prawnym pozwanego) na kwotę 94 200 zł. Zgodnie z § 1 ust. 2 umowy kwota kredytu została określona w złotych polskich, następnie w dniu wypłaty została indeksowana według kursu kupna waluty franka szwajcarskiego (dalej: „CHF”), podanego w Tabeli kursowej obowiązującej w pozwanym banku oraz wypłacona stronie powodowej w złotych polskich (§ 7 ust. 1 umowy). Spłata kredytu miała następować w miesięcznych i malejących ratach kapitałowo-odsetkowych. Miesięczne raty, zgodnie z § 12 ust. 5 umowy, miały być spłacane przez powodów w złotych polskich, zaś każda rata indeksowana według kursu sprzedaży CHF zgodnie z Tabelą kursową pozwanego obowiązującą w dniu spłaty. Powodowie nie mieli możliwości istotnych negocjowania warunków umowy. Jedynie udało się wynegocjować to obniżenie do 6,70% oprocentowania należności przeterminowanych z proponowanych przez Bank 7,35 %. W dniu 12 lipca 2017 r. została wysłana do pozwanego reklamacja wraz z ostatecznym przedsądowym wezwaniem do zapłaty, w której strona powodowa domagała się zmiany postanowień zawartej umowy z 9 grudnia 2005 r. Pozwany nie uznał zasadności tych żądań.

Wyrokiem z 15 listopada 2021 r. Sąd Apelacyjny w Łodzi, po rozpoznaniu apelacji obu stron, zmienił zaskarżony wyrok w punkcie 2. w ten sposób, że stwierdził nieważność umowy kredytu zawartej 9 grudnia 2005 r. między J. G. i J. G.1 a poprzednikiem prawnym pozwanego Bankiem S.A. (pkt I), oddalił apelację strony pozwanej w całości (pkt II) oraz rozstrzygnął o kosztach postępowania odwoławczego (pkt III).

Sąd Apelacyjny podzielił ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Okręgowy. Podkreślił, że nie można zgodzić się z poglądem Sądu pierwszej instancji, według którego wytoczenie powództwa o świadczenie przekreślało

możliwość istnienia interesu prawnego w żądaniu ustalenia istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego czy prawa. Z umowy kredytu wynikało szereg zabezpieczeń takich jak hipoteka kaucyjna, przelew na rzecz banku praw z umowy ubezpieczenia, ubezpieczenie kredytu do czasu ustanowienia hipoteki. W tej sytuacji, rozstrzygnięcie jedynie o żądaniu zapłaty oznaczałoby nie tylko pozostawienie wpisu hipoteki w księdze wieczystej, ale i konieczność wszczynania przez powodów dalszych procesów.

Sąd Apelacyjny uznał natomiast za nieuzasadnioną apelację pozwanego. Podkreślił, że Sąd pierwszej instancji prawidłowo przyjął nieważność umowy kredytu z 9 grudnia 2005 r. W szczególności wskazał, że w umowie nie przewidziano mechanizmu ustalania kursu CHF przez bank, zatem nie było możliwe weryfikowanie zgodności z umową sposobu ustalenia tego kursu a w konsekwencji ustalenie wartości świadczenia obciążającego kredytobiorców.

Od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi skargę kasacyjną wywiódł pozwany, zaskarżając go w całości. W skardze kasacyjnej zarzucono naruszenie art. 316 § 1 k.p.c. w zw. z art. 6 ust. 1 i 7 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (dalej: „dyrektywa 93/13”), bądź art. 316 § 1 k.p.c. w zw. z art. 358 § 2 w zw. z art. 58 § 1 i 2 k.c., bądź art. 316 § 1 k.p.c. w zw. z art. 58 § 1 i 2 w zw. z art. 353¹ k.c. w zw. z art. 69 § 1 i 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe (dalej: „pr.bank.”), art. 385¹ § 1 w zw. z § 3 k.c., art. 385¹ § 1 i 3, art. 385¹ § 1 i 2 w zw. z art. 385² k.c., art. 385¹ § 1 zd. 2, art. 58 § 3, art. 385¹ § 2 k.c., art. 58 § 3 w zw. z art. 58 § 1 k.c., art. 385¹ § 2, art. 56, art. 354 k.c., art. 111 ust. 1 pkt 4 pr.bank. w zw. z art. 56 k.c. i w zw. z art. 69 ust. 2 pkt 4 i ust. 3 pr.bank. i w zw. z art. 4 ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. zmieniającej ustawę Prawo bankowe (dalej: „ustawa antyspreadowa”), art. 58 § 1-3 w zw. z art. 353¹ k.c. w zw. z art. 69 § 1 i 2 pr.bank. w zw. z art. 2, 31 ust. 3 i art. 32 ust. 1 Konstytucji, art. 358 § 2 w zw. z art. art. 58 § 1 k.c., art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 24 ust. 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim; art. 385¹ § 2, art. 65 § 1 i 2 w zw. z art. 354 § 1 k.c., art. 56 k.c., art. 69 ust. 2 pkt 4a i ust. 3 pr.bank.

w zw. z art. 4 ustawy antyspreadowej, art. 385¹ § 2 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13.

Powodowie złożyli odpowiedź na skargę kasacyjną, w której wniesli o odmowę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, ewentualnie o oddalenie skargi kasacyjnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzuty skargi kasacyjnej nie są zasadne.

Na wstępie należy wskazać, że sporna umowa kredytu została zawarta przed wejściem w życie ustawy antyspreadowej, którą wprowadzono uregulowania, iż umowa o kredyt denominowany lub indeksowany do waluty innej niż waluta polska powinna zawierać szczegółowe zasady określenia sposobów i terminów ustalania kursu wymiany walut, na podstawie którego w szczególności wyliczana jest kwota kredytu, jego transz i rat kapitałowo-odsetkowych oraz zasady przeliczania na walutę wypłaty albo spłaty kredytu (art. 69 ust. 2 pkt 4a pr.bank.) oraz że w przypadku takich umów kredytu kredytobiorca może dokonywać spłaty rat kapitałowo-odsetkowych bezpośrednio w tej walucie (art. 69 ust. 3 pr.bank.).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego w odniesieniu do kredytów zawieranych przed tą nowelizacją prawa bankowego zostało już wyjaśnione, że dopuszczalne jest zaciągnięcie zobowiązania kredytowego w walucie obcej z równoczesnym zastrzeżeniem, iż wypłata i spłata kredytu będzie dokonywana w walucie krajowej, z tym że tego rodzaju zastrzeżenie dotyczy wyłącznie sposobu wykonania zobowiązania, a zatem nie powoduje zmiany waluty wierzytelności (zob. wyroki SN z 25 marca 2011 r., IV CSK 377/10, i z 29 kwietnia 2015 r., V CSK 445/14). Umowa kredytu denominowanego/indeksowanego, mieści się więc w konstrukcji ogólnej umowy kredytu bankowego i stanowi jej możliwy wariant (art. 353¹ k.c. w zw. z art. 69 pr.bank.). Jednak nie wyłącza to dopuszczalności kontroli przez sąd czy mechanizm ustalania przez bank kursów waluty jest klauzulą niedozwoloną w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. (zob. wyroki SN: z 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14; z 27 lutego 2017 r., II CSK 19/18; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18).

Następnie należy wskazać, że nie są zasadne zarzuty skargi kasacyjnej kwestionujące ocenę, iż umowa kredytu z 9 grudnia 2005 r. zawiera niedozwolone postanowienia umowne.

Wbrew twierdzeniom skarżącego, nie ma podstaw do uznania, że umowa kredytu z 9 grudnia 2005 r. była indywidualnie uzgodniona. W tym zakresie skarga kasacyjna pozostaje w sprzeczności z ustaleniami poczynionymi przez Sądy *meriti*, zgodnie z którymi powodowie nie mieli możliwości istotnych negocjowania warunków umowy. W orzecznictwie Sądu Najwyższego nie budzi wątpliwości, że okoliczność, iż kredytobiorca wybrał swobodnie umowę kredytu indeksowanego do waluty obcej jako alternatywę względem kredytu złotowego, w żadnym razie nie jest równoznaczna z tezą, że szczegółowe postanowienia tej umowy, w tym klauzule indeksacyjne, były indywidualnie negocjowane (zob. wyrok SN z 25 października 2023 r., II CSKP 820/23). Kluczowa jest bowiem ocena czy konsument miał rzeczywisty wpływ na treść postanowienia umownego. Z oczywistych względów nie jest to równoznaczne z dokonaniem wyboru spośród jednego z kilku rozwiązań przygotowanych uprzednio przez przedsiębiorcę. Odmienne ujęcie całkowicie wyeliminowałoby ochronę na podstawie przepisów o niedozwolonych postanowieniach umownych, skoro wystarczyłoby, aby przedsiębiorca przedstawił kilka równie niekorzystnych rozwiązań do wyboru konsumenta.

W ramach umowy zawieranej przez przedsiębiorcę z konsumentem postanowienie umowne jest sprzeczne z dobrymi obyczajami, jeżeli kontrahent konsumenta, traktujący go w sposób sprawiedliwy, słuszny i uwzględniający jego prawnie uzasadnione roszczenia, nie mógłby racjonalnie spodziewać się, iż konsument ten przyjąłby takie postanowienie w drodze negocjacji indywidualnych. Natomiast w celu ustalenia, czy klauzula rażąco narusza interesy konsumenta, należy wziąć przede wszystkim pod uwagę, czy pogarsza ona jego położenie prawne w stosunku do tego, które, w braku odmiennej umowy, wynikałoby z przepisów prawa, w tym przepisów dyspozytywnych (zob. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów SN z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2). Rażąco naruszenie interesów konsumenta oznacza jego nierzetelne traktowanie oraz nieusprawiedliwioną dysproporcję, na niekorzyść konsumenta, praw i obowiązków wynikających z umowy, skutkujące niekorzystnym ukształtowaniem jego sytuacji

ekonomicznej (zob. wyroki SN: z 3 lutego 2006 r., I CK 297/05; z 29 sierpnia 2013 r., I CSK 660/12; z 30 września 2015 r., I CSK 800/14; z 27 listopada 2015 r., I CSK 945/14; z 15 stycznia 2016 r., I CSK 125/15, OSNC-ZD 2017, nr 1, poz. 9). W świetle dyrektywy 93/13 pojęcie znaczącej nierównowagi na niekorzyść konsumenta należy ocenić, przeprowadzając analizę przepisów krajowych mających zastosowania w przypadku braku porozumienia stron, aby ocenić, czy i w jakim zakresie postanowienia umowne stawiają konsumenta w sytuacji gorszej niż ta przewidziana w obowiązujących przepisach krajowych. Natomiast aby ustalić, czy ta równowaga pozostaje w sprzeczności z wymogami dobrej wiary, należy sprawdzić, czy przedsiębiorca traktujący konsumenta w sposób sprawiedliwy i słuszny mógłby racjonalnie spodziewać się, iż konsument ten przyjąłby dany warunek w drodze negocjacji indywidualnych (zob. wyrok TSUE z 14 marca 2013 r., C-415/11, Mohammed Aziz przeciwko Caixa d'Estalvis de Catalunya Tarragona i Monresa).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego za ugruntowane należy uznać stanowisko, że mechanizm, który pozostawia bankowi swobodę ustalania kursów waluty, jest w sposób oczywisty sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco narusza interesy konsumenta, a klauzula, która nie zawiera jednoznacznej treści i przez to pozwala na pełną swobodę decyzyjną przedsiębiorcy, jest klauzulą niedozwoloną w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. (zob. wyroki SN: z 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, OSNC 2016, nr 11, poz. 134; z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16; z 27 lutego 2019 r., II CSK 19/18; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18; z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21; z 9 grudnia 2022r., II CSKP 1262/22; z 22 lutego 2023, II CSKP 1442/22).

Niezależnie od powyższego należy zwrócić uwagę na kwestię przejrzystości klauzul umownych wskazanych w skardze kasacyjnej. Z art. 3 i 5 dyrektywy 93/13, a także z pkt 1 lit. j i l oraz pkt 2 lit. b i d załącznika do tej dyrektywy wynika, że „do celów przestrzegania wymogu przejrzystości zasadnicze znaczenie ma kwestia, czy umowa wskazuje w sposób przejrzysty powody i specyfikę mechanizmu przeliczania waluty obcej, a także związek między tym mechanizmem a mechanizmem przewidzianym w innych warunkach dotyczących uruchomienia kredytu, tak aby konsument mógł przewidzieć, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, wpływające dla niego z tego faktu konsekwencje

ekonomiczne”. Zwrot „w innych warunkach” oznacza, że w momencie zawarcia umowy konsument powinien móc przewidzieć to, co będzie w momencie spłaty poszczególnych rat miesięcznych. Ocena świadomości konsumenta przy zawieraniu umowy jest możliwa jedynie w ramach kontroli incydentalnej. Dla oceny przestrzegania przez przedsiębiorcę w stosunku do konsumenta wymagania przejrzystości zasadnicze znaczenie ma to, czy umowa wskazuje w sposób jednoznaczny powody i specyfikę mechanizmu przeliczania waluty, tak by konsument mógł przewidzieć, na podstawie transparentnych i zrozumiałych kryteriów, wynikające dla niego z tego faktu konsekwencje ekonomiczne (zob. wyrok TSUE z 30 kwietnia 2014 r., C-26/13, Árpád Kásler, Hajnalka Káslerné Rábai przeciwko OTP Jelzálogbank Zrt).

Wreszcie, w aktualnym orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej rozróżnia się abuzywność postanowień dotyczących kryteriów przeliczania waluty krajowej na walutę indeksacji (klausule kursowe), od innych klauzul, których zastrzeżenie w umowie jest także równoznaczne z obciążeniem konsumenta ryzykiem walutowym, tj. negatywnymi następstwami deprecjacji waluty krajowej (tzw. klauzule ryzyka walutowego – zob. wyroki: z 20 września 2017 r., C-186/16, Ruxandra Paula Andriciuc i in. przeciwko Banca Românească SA; z 22 lutego 2018 r., C-119/17, Liviu Petru Lupean i Oana Andreea Lupean przeciwko SC OTP BAAK Nyrt; z 20 września 2018 r., C-51/17, OTP Bank Nyrt. i OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt przeciwko Teréz Ilyés i Emil Kiss).

Mając powyższe na względzie, nie może budzić wątpliwości, że klauzule przeliczeniowe zawarte w umowie kredytu z 9 grudnia 2005 r. stanowią niedozwolone postanowienia umowne. Nie tylko umożliwiały one kredytodawcy ustalanie kursu rozliczeń wynikających z umowy bez wskazania zasad obliczania wysokości tego kursu, ale także przerzucały całe ryzyko kursowe wynikające z zawarcia umowy na kredytobiorców. Wprowadzenie tej konstrukcji do umowy nie nastąpiło przy tym w sposób przejrzysty, a więc w sposób umożliwiający powodowi ocenę konsekwencji ekonomicznych wynikających z umowy kredytu indeksowanego do CHF.

Przyjętej oceny nie wyłącza wskazane przez skarżącego rozdzielenie klauzuli waloryzacyjnej na „klauzulę ryzyka” i „klauzulę spreadu”. Taki zabieg interpretacyjny byłby sprzeczny z dyrektywą 93/13, prowadziłyby bowiem do niedopuszczalnej w świetle dyrektywy 93/13 zmiany postanowienia niedozwolonego. W orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej przyjmuje się wprawdzie, że dyrektywa 93/13 wymaga jedynie usunięcia postanowienia niedozwolonego, a nie innego postanowienia, które nie jest niedozwolone, jednak usunięcie jedynie części klauzuli waloryzacyjnej może być dopuszczalne tylko wówczas, gdy wynika z niej zobowiązanie umowne odrębne od innych postanowień umownych (zob. wyroki: z 7 sierpnia 2018 r., C-96/16 i C-94/17, Banco Santander SA i in. przeciwko Mahamadou Dembie i in.; z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20, I.W. i R.W. przeciwko Bank BPH S.A.). Tymczasem wskazane przez skarżącego klauzule nie kreują odrębnych zobowiązań umownych, są ze sobą ściśle powiązane i stanowią wspólnie elementy składające się na abuzywny mechanizm waloryzacyjny.

Wbrew zarzutom skargi kasacyjnej, odmiennego stanowiska nie uzasadnia też art. 111 ust. 1 pkt. 4 pr.bank. czy art. 4 ustawy antyspreadowej. Artykuł 111 ust. 1 pkt. 4 pr.bank. wskazuje jedynie na ogólną kompetencję banków do sprzedaży walut i określania kursów walutowych. Nie jest przepisem dyspozytywnym, który ma kształtować treść stosunku umowy kredytu. Nie determinuje bowiem kształtu mechanizmu waloryzacyjnego w zakresie kursu walutowego miarodajnego dla przeliczeń, co dopiero pozwalałoby odwołać się do domniemania, że ów kształt był wynikiem należytego wyważenia ogółu praw i obowiązków stron przez ustawodawcę i wyłączałoby kontrolę abuzywności zgodnie z art. 1 ust. 2 dyrektywy 93/13 (zob. wyrok SN z 29 listopada 2023 r., II CSKP 1460/22). Natomiast jeśli chodzi o zarzut naruszenia art. 4 ustawy antyspreadowej to Sąd Najwyższy już wielokrotnie wskazywał, że skutków abuzywności klauzul waloryzacyjnych w umowach kredytu frankowego powiązanych z walutą obcą w żaden sposób nie podważyła zmiana, mocą której do art. 69 pr.bank. wprowadzono regulacje dotyczące kredytów denominowanych lub indeksowanych do waluty innej niż waluta polska. W przepisach tych nie przewidziano zastąpienia klauzul abuzywnych szczegółową regulacją zastępczą, która korzystałaby

z domniemania, że owe konkretne rozwiązania są wynikiem należytego wyważenia ogółu praw i obowiązków stron przez ustawodawcę i wyłączała kontrolę abuzywności zgodnie z art. 1 ust. 2 dyrektywy 93/13 (zob. wyroki SN: z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr 2, poz. 20; z 20 maja 2022 r., II CSKP 943/22; z 10 maja 2022 r., II CSKP 382/22; z 23 lipca 2023, II CSKP 1487/22).

Następnie należy wskazać, że brak jest podstaw dla uwzględnienia zarzutów skargi kasacyjnej w zakresie, w jakim kwestionują nieważność umowy kredytu i niemożliwość jej dalszego funkcjonowania przez sięgnięcie do art. 56, art. 65 § 1 i 2, art. 354, art. 358 § 2 k.c. czy art. 24 ust. 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że klauzule kształtujące mechanizm indeksacji albo denominacji, zastrzeżone w umowie kredytu złotowego indeksowanego do waluty obcej lub denominowanego w tej walucie, określają główne świadczenie kredytobiorcy. Zatem jeżeli eliminacja niedozwolonego postanowienia umownego doprowadzi do takiej deformacji regulacji umownej, że na podstawie pozostałej jej treści nie da się odtworzyć treści praw i obowiązków stron, to nie można przyjąć, iż strony pozostają związane pozostałą częścią umowy. Klauzule waloryzacyjne stanowią bowiem postanowienia określające główne świadczenia stron. Ich abuzywność powoduje więc, że nie istnieje konsens w zakresie głównych świadczeń, który z perspektywy art. 385¹ § 1 k.c. podlegałby ochronie. Stąd też wynika skutek w postaci braku związania umową w pozostałym zakresie (a nie tylko co do niedozwolonego postanowienia), skoro nie są uzgodnione główne świadczenia stron, a więc elementy konstrukcyjne umowy, przesądzające o charakterze (istocie) danego stosunku prawnego.

Powyższej oceny nie wyłącza odwołanie się do art. 56, art. 65 § 1 i 2, art. 354, art. 358 § 2 k.c. czy art. 24 ust. 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim. Zgodnie z punktem 1. uchwały składu całej Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, w razie uznania, że postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć,

że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów. Zgodnie z art. 87 § 1 ustawy o Sądzie Najwyższym uchwała ta ma moc zasady prawnej i wiąże Sąd Najwyższy w niniejszej sprawie.

Również w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej wprost wyklucza się, aby sąd krajowy mógł zmieniać treść nieuczciwych warunków zawartych w umowach (zob. wyrok z 26 marca 2019 r., C-70/17 i C-179/17, Abanca Corporación Bancaria SA przeciwko Albertowi Garcíi Salamance Santosowi i Bankia SA przeciwko Alfonsowi Antoniowi Lau Mendozie i Verónice Yulianie Rodríguez Ramírez, pkt 54). Oznacza to, że nieuprawnione byłoby zastąpienie przez sąd postanowień niedozwolonych innymi, polegającymi np. na odwołaniu się do kursu walut stosowanego przez Narodowy Bank Polski. Możliwość takiej zmiany umowy przez sąd stałaby w sprzeczności z celami prewencyjnymi dyrektywy 93/13, gdyż przedsiębiorcy wiedzieliby, że nawet w razie zastosowania klauzuli niedozwolonej umowa zostanie skorygowana przez sąd w sposób możliwie najpełniej odpowiadający ich woli, a jednocześnie dopuszczalny w świetle przepisów o niedozwolonych postanowieniach umownych. W konsekwencji niedopuszczalne jest dokonywanie przez sąd zmian w treści umowy, przez wprowadzenie do niej postanowień nieprzewidzianych w przepisach prawa. Podobnie wykluczone byłoby zarządzenie ewentualnej nieważności lub bezskuteczności umowy przez wprowadzenie postanowień z art. 358 § 2 k.c. czy art. 41 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. Prawo wekslowe.

Jak trafnie wskazano w wyroku Sądu Najwyższego z 30 listopada 2023 r., II CSKP 635/23, ewentualna możliwość zastąpienia niedozwolonego postanowienia umownego wchodzi w rachubę tylko, gdy, po pierwsze, po wyłączeniu klauzuli abuzywnej umowa nie może obowiązywać, o czym decyduje obiektywne podejście w świetle prawa krajowego (wola stron umowy nie ma znaczenia); po drugie, całkowity upadek umowy naraża konsumenta na szczególnie niekorzystne konsekwencje, w świetle okoliczności istniejących lub możliwych do przewidzenia w chwili zaistnienia sporu, z uwzględnieniem rzeczywistych i bieżących interesów konsumenta oraz zastrzeżeniem, że do celów tej oceny decydująca jest wola w tym przedmiocie konsumenta; i po trzecie, istnieje przepis dyspozytywny albo

przepis mający zastosowanie, gdy strony danej umowy wyrażą na to zgodę, który mógłby zastąpić wyłącznie niedozwolone postanowienie umowne, umożliwiając utrzymanie umowy z korzyścią dla konsumenta. W sytuacji, gdy powyższe przesłanki są spełnione klauzula abuzywna zostaje zastąpiona i umowa zostaje utrzymana w mocy. Natomiast, gdy przesłanki zastąpienia nie są spełnione, umowa jest w całości nieskuteczna, chyba że konsument wyrazi zgodę na niedozwolone postanowienie, przywracając mu jednostronnie skuteczność (zob. też np. wyroki TSUE: z 3 października 2019 r., C-260/18, Kamil Dziubak Justyna Dziubak przeciwko Raiffeisen Bank International AG, pkt 45, 56, 68; z 18 listopada 2021 r., C-212/20, M.P., B.P. przeciwko A. S.A., pkt 62, 68-69, 72; z 8 września 2022 r., C-80/21, pkt 64, 69, 84, i z 12 października 2023 r., C-645/22, R.A. i in. przeciwko Luminor Bank AS, pkt 33-38, 41). Skarżący w ogóle nie odniósł się do tej kwestii, w szczególności nawet nie starał się wykazać, że nieważność umowy naraża konsumenta na szczególnie niekorzystne konsekwencje, tymczasem dopiero wykazanie tej okoliczności mogłoby uzasadniać rozważanie zastosowania innych instrumentów prawnych.

Z powyższej perspektywy trudno też dostrzec na czym miałyby polegać naruszenie art. 2, art. 31 ust. 3 i art. 32 Konstytucji. Trzeba uwzględnić również konsekwencje interpretacyjne wynikające z art. 76 Konstytucji, zgodnie z którym ochrona przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi jest konstytucyjnym zadaniem władzy publicznej. Jak trafnie wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z 30 czerwca 2023 r., II CSKP 1466/22, przepis ten powinien wpływać na wykładnię prawa, gdyż sądy jako organy władzy publicznej, powinny w odniesieniu do przepisów mających na celu ochronę konsumentów stosować ich wykładnię, która umożliwi jak najpełniejsze urzeczywistnienie tej ochrony. Mając powyższe na względzie, nieważność umowy zawierającej niedozwolone postanowienia umowne nie rodzi zastrzeżeń natury konstytucyjnej.

Brak jest również podstaw do uwzględnienia zarzutu naruszenia art. 316 § 1 k.p.c. w powiązaniu ze wskazanymi w skardze przepisami. Należy podkreślić, że zarzut został błędnie opisany jako zarzut naruszenia prawa procesowego, podczas gdy w istocie łączy się z brakiem zastosowania przepisów uzasadniających modyfikację niedozwolonych postanowień umownych przez

sąd. Jak już wskazano, w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej wprost wyklucza się, aby sąd krajowy mógł zmieniać treść nieuczciwych warunków zawartych w umowach, a jednocześnie skarżący nawet nie starał się wykazać, że nieważność umowy naraża konsumenta na szczególnie niekorzystne konsekwencje. W konsekwencji, tak rozumiany zarzut skargi kasacyjnej należy uznać za nieuzasadniony.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., oddalił skargę kasacyjną.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono zgodnie z art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z § 2 pkt 6 i § 10 ust. 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

Agnieszka Jurkowska-Chocyk

Marcin Łochowski

Maciej Kowalski

[SOP]

[ał]